

folkhögskolans **grand**
old man Rektor, klassresenär
och folkbildningens förespråkare. Och lärare, alltid
lärare. Gösta Vestlund, 99 år, blickar framåt.

TEXT *Katarina Bjärvall* BILD *Robert Blombäck*

DET ÄR TYST hemma hos Gösta Vestlund i Nacka. Här bor han i samma radhus sedan mer än femtio år, på en återvändsgata bortom en skogsdunge. I trädgårdens morgonsol blommar höstsytrenen, i köket väntar kaffet och i hallen står han själv beredd med en klädgalge.

Han ser lika alert ut som första gången jag träffade honom på ett seminarium på Tollare folkhögskola där han utmärkte sig genom sina rappa frågor till föredragshållarna. Han är över 80 år, viskade en deltagare till mig. Då skulle han snart fylla 99.

– Den orientering jag har nu, i den här åldern, är en forskning om människans villkor utifrån Romain Rollands tankar om att ”godhet är det enda som aldrig behöver motiveras”, säger han när vi slagit i kaffet i kopparna.

Referensen till en författare är kännetecknande för Gösta Vestlund. Mellan vardagsrummets Slaslitografier och familjefoton står Billybokhyllor dignande av litteratur – det är arbetarrörelsens historia och praktverk om kungafamiljen, det är klassisk svensk poesi och dagens samhällsdebatt om kapitalismens kris.

GÖSTA VESTLUND ÄR folkbildningens grand old man. Som elev, lärare, rektor och som folkhögskoleansvarig på dåvarande Skolöverstyrelsen (sö) har han sett folkhögskolornas betydelse för Sveriges utveckling från fattig bondbygd till kommunikationsbaserat överflödsland. Ja, han har själv levt den utvecklingen, från tiden som skolpojke i 1920-talets Dalarna till dagens vardag, då han fortsätter att skriva, läsa och debattera skolfrågor.

– Lärarutbildningen borde gå ut mer på att skapa social kontakt. Att stärka människors förmåga att förstå andra är

en realistisk förberedelse för samhällslivet, säger han på sitt raspiga dalmål med visslande s.

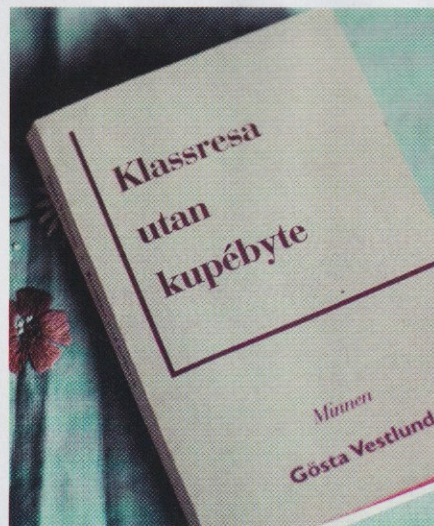
Bärande i Gösta Vestlunds liv är hans strävan efter att skapa gemenskap. Den viljan bottnar, skriver han i sin självbiografi *Klassresa utan kupébyte*, i att han själv föddes uä, utanför äktenskapet, och därmed växte upp ug, utanför gemenskapen.

– Den som var född uä var socialt misskänd. Därför har jag alltid sökt gemenskap och undvikit konflikter. Men just för att bejaka samhörigheten mellan människor har jag ibland ändå tvingats ta strid. Som med nazisterna i Gagnef, med adeln på Sigtuna läroverk och med vissa representanter för både företagsledning och fack inom industrin, säger han.

ATT SAMTALA MED Gösta Vestlund är att tala med det senaste seklets historia. Han minns första världskriget. Han kämpade mot svenska och tyska nazister när de gjorde sig hörda i Dalarna på 1930-talet. Han var inkallad i andra världskriget. Han deltog i byggandet av folkhemmet genom att han i olika sammanhang förde arbetares och funktionshindrades talan.

Under 30-talets krisår, när det enda jobb han kunde få var att plocka tallkottar och daggmask åt handelsmannen i Gagnef, hade han börjat läsa politisk litteratur och startat en socialdemokratisk ungdomsklubb. Klubben, med både dans och reformer på programmet, oroade kyrkan. En präst ingrep genom att erbjuda den unge hetsporren Vestlund ett stipendium till Sigtunastiftelsens folkhögskola 1934.

De första folkhögskolorna hade grundats i Sverige 1868. Ett nytt, mer demokratiskt samhälle krävde en högre bildningsnivå hos bönderna och den framväxande arbetarbefolkningen. Snart kom arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen att starta

Gösta Vestlunds självbiografi utkom 1998.

Skolan bidrog till att luckra upp de underlägsenhetskänslor som Gösta Vestlund levde med i barndomen: "I skolan kunde jag hålla jämna steg med de övriga, svara på frågor och delta i lekarna".

allt fler nya folkhögskolor. Sigtuna drevs av Svenska kyrkan, men utbildningen var utåtriktad. Gösta Vestlund och hans kamrater satt uppe på nätterna och diskuterade Nietzsche och Kant.

Det hände att de fick besök av unga nyfikna adelsmän från Sigtuna humanistiska läroverk, privatskolan på kullen intill. Klassklyftan mellan skolorna var stor, men Gösta Vestlund tog itu med att överbrygga den genom att starta en samarbetskommitté. Så kom han också att genom en privat donation bli frielev på läroverket och, efter

studier i Uppsala, även lärare där.

Det var i början av 40-talet och en av hans elever hette Olof Palme.

– Han var en lojal elev med knäbyxor och skolmössan lite på sned – åt vänster tror jag, säger Gösta Vestlund och ler.

Han hade nu erfarenhet av alla sorters skolor – småskola, folkskola, realskola, läroverk, universitet och folkhögskola. Och det var på den senare skolformen han kom att inrikta sitt arbetsliv. Öppenheten, jämlikheten och den dialogbaserade pedagogiken avgjorde.

När nykterhetsrörelsen IOGT-NTO

GÖSTA VESTLUND

Gör: Läser, skriver och debatterar. Sköter hushåll, radhus och trädgård, umgås med familj och vänner. Och dricker kaffe, »demokratis fasta grund«, som han kallar drycken.

Bakgrund: Född 1913. Uppväxt på ett fattigt hemman i Dalarna. Studenten på privata Sigtuna läroverk. Examen i historia, statskunskap, geografi, pedagogik och psykologi vid Uppsala universitet. Verksam på en rad folkhögskolor 1934–82: lärare på Brunnsvik, Sigtuna och Marleborg, rektor för Tollarp, medgrundare av Pensionärernas riksförbund PRO:s folkhögskola i Gysinge. Ansvarig för Svenska arbetsgivareföreningen SAF:s personaladministrativa råd 1952–56. Folkhögskoleinspektör och undervisningsråd på Skolöverstyrelsen 1956–78. Ordförande i Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU) 1956–60. Rådgivare åt myndigheter i Tanzania vid uppbyggnaden av ett folkhögskoleväsende där 1976–77. Hedersdoktor vid Linköpings universitet 1984, mottagare av Utbildningstidningens Guldelefant 1982 och av regeringens medalj Illis Quorum 2006. Författare till flera böcker, bland annat *Folkuppfostran*, *folkupplysning*, *folkbildning* (1996).

Bor: I Nacka utanför Stockholm.

Gillar: Så oändligt mycket! Idrott till exempel. Och människor som på ett lugnt sätt för fram sina åsikter så att de kan debatteras.

Ogillar: Osakliga resonemang.

Efterlyser: Ett längre politiskt perspektiv, som tar hänsyn till klimat, resurser och västvärldens åldrande befolkning.

»Jag menade att folkhögskolorna måste visa upp det som skiljde dem från andra skolor. Att de ger allmän medborgerlig bildning med samhället och inte individen i fokus.«

grundade Tollare folkhögskola 1952 rekryterades han dit som rektor. Samtidigt tog andra engagemang plats. Sonen Lars, född 1944, hade en svår CP-skada vilket fick Gösta Vestlund och hustrun Vesla att engagera sig för funktionshinderades rättigheter. Parallellt fick han, tack vare sin bok *Arbetsglädjens problem*, uppdrag inom näringslivet med att fördjupa samförståndet mellan arbetare och företagsledning.

– Jag hamnade hela tiden i att stärka relationer och att ta hänsyn till människans värdighet, säger han.

FRÅN 1950-TALET och framåt förverkligades den moderna skolan, med grund- och gymnasieskola. En skola för alla, äntligen. Hade folkhögskolorna då spelat ut sin roll? Det var den fråga Gösta Vestlund kom att brottas med under över 20 år på sö. Många menade att enda sättet för folkhögskolorna att överleva var att anpassa sig, bland annat genom att ge eleverna betyg.

– Men jag menade att folkhögskolorna måste visa upp det som skiljde dem från andra skolor. Att de ger allmän medborgerlig bildning med samhället och inte individen i fokus, säger han.

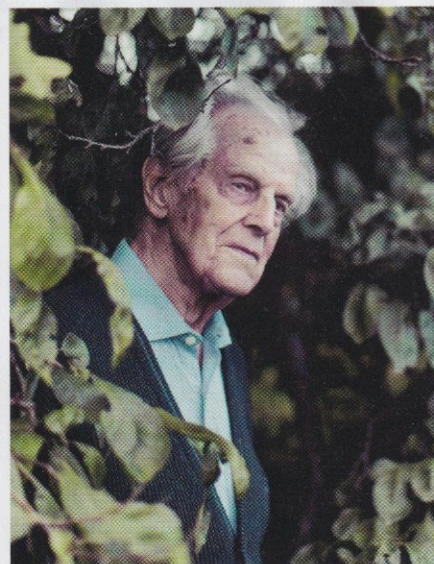
Den striden vann Gösta Vestlund. I stället för betyg upprättades ett system baserat på omdömen om elevernas kunskaper och studieförmåga. Med sådana omdömen fick den som studerat minst två hela år på folkhögskola allmän behörighet till högskolan (numera grundläggande behörighet).

Gösta Vestlund menar att vilna unga människor i dag behöver en pedagogik byggd på delaktighet.

Så är det fortfarande. Varje termin studerar ungefär 90 000 personer på svenska folkhögskolor, de flesta på korta kurser men 27 500 på kurser som är minst 15 veckor (2011). Vilken betydelse har folkhögskolorna haft för Sveriges utveckling under det senaste århundradet?

– Ja, det finns förstås risk att jag överdriver det ... Men tusentals människor har gått på folkhögskola. Ofta har de blivit fackligt aktiva, lärare eller socialarbetare och visat att samhället inte bara finns för produktion och karriär utan även för social välfärd.

Gösta Vestlund har också varit internationellt verksam, bland annat i att upprätta ett folkhögskoleväsende i Tanzania: "Det viktiga där är att vi har lyckats få till en pedagogik som bygger på dialog".

Han överdriver inte. Snarare än tusentals människor handlar det om hundratusentals eller fler. Men i dag tappar folkhögskolorna elever. Hur går det ihop? Borde de inte strömma till, i en tid när klassklyftorna på nytt vidgas, när allt fler ungdomar går ut nian utan fullständiga betyg och avhoppet från gymnasiet ökar?

– Jo, säger Gösta Vestlund, att studera på folkhögskola är ju lättare, genom mindre grupper och långsammare studietakt. Dialogpedagogiken måste vara värdefull för unga. En människas engagemang står i proportion till känslan av delaktighet.

SÅ HUR ÄR DET med engagemanget hos den så kallade dagens ungdom? Av Gösta Vestlunds självbiografi framgår att pojkarna redan på hans tid ofta hade

koncentrationsproblem i skolan. Det hände att de var våldsamma också och begick övergrepp mot unga flickor eller vräkte ner värdefulla timmerslädar i älven. Dagens sextrakasserier och brända bilar, är de så mycket värre?

– Nej, det är de inte. Och problemen i dag är egentligen mindre än man skulle kunna ha trott med den mix av olika kulturer vi har. Det är ganska likt.

Gösta Vestlund har dålig syn på båda ögonen, efter en blödning i höger och en blodpropp i vänster. Det måste vara svårt, säger jag, och han svarar på sitt lösningsorienterade vis:

– Det var en omställning.

Han håller igång. Han lyssnar på P1, han har sin läsapparat som förstörar texter 16 gånger och han har vänner som kommer hem till honom och läser högt. Han skriver insändare och debatt-

artiklar, framför allt i folkbildningsrörelsens olika tidningar. Och han är kritisk. Med utgångspunkt från böcker som Tim Jacksons *Välfärd utan tillväxt* och Robert Putnams *Bowling Alone* vill han fästa folkbildarnas uppmärksamhet på jordens begränsade resurser.

– Folkbildningsorganisationerna måste förstå bristen på samband mellan tillväxt och mening. Folkbildningens uppgift i framtiden är att bygga upp människors sociala förmåga utan materiella hjälpmedel.

Det händer att han agerar lärare genom att föreläsa, senast i somras när Brunnsviks folkhögskola fyllde 100 år. Och nästa år blir det hundraårskalas igen.

Katarina Björvall är frilansjournalist.
pedagogiska.magasinet@lararforbundet.se